

УДК633.144.2

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ ЧЕРКАЩИНИ

Улянич Ю.В., кандидат економічних наук, ст. викладач кафедри фінансів і кредиту Уманського національного університету садівництва (Україна)

Улянич К.Ф., кандидат економічних наук, ст. викладач кафедри економічної кібернетики та інформаційних систем Уманського національного університету садівництва (Україна)

Улянич Ю.В., Улянич К.Ф. Соціально-економічний розвиток регіонів Черкащини.

У статті досліджено суть та методи інтегральної оцінки, розглянуто зміст та функції активів в забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів. Визначено доцільність застосування методу інтегрального оцінювання та порівняння формування активів у районах Черкащини на основі чинної системи статистичних показників. На основі інтегрального індексного методу оцінювання розраховано первинні інтегральні та загальноінтегральні індекси, та використано метод порівняння для ранжування суб'єктів дослідження у відповідності до досягнутих ними результатів та порівняння їх з аналогічним середньообласним значенням. З'ясовано, що перевагою методу інтегрального аналізу регіонів є те, що він дозволяє не лише ранжувати суб'єкти дослідження через співставлення окремих розрахункових величин, але й дає можливість кількісно оцінювати результативність діяльності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: активи, інтегральна оцінка, суб'єкт господарювання, ранжування, забезпеченість.

Ульянич Ю., Ульянич К. Социально-экономическое развитие регионов Черкащины.

В статье исследованы суть и методы интегральной оценки, рассмотрено содержание и функции активов в обеспечении социально-экономического развития регионов. Определена целесообразность применения метода интегральной оценки и сравнения формирования активов в районах Черкасской области на основе действующей системы статистических показателей. На основе интегрального индексного метода оценки рассчитаны первичные интегральные общеинтегральные индексы, и использован метод сравнения для ранжирования субъектов исследования в соответствии с достигнутыми ими результатов и сравнение их с аналогичным среднеобластным значением. Выяснено, что преимуществом метода интегрального анализа регионов является то, что он позволяет не только ранжировать субъекты исследования через сопоставление отдельных расчетных величин, но и дает возможность количественно оценивать результативность деятельности субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: активы, интегральная оценка, предприятие, ранжирование, обеспеченность.

Ulianych Y., Ulianych K. Socio-economic development of areas in Cherkasy region.

The article studies nature and methods of integral assessment, content and functions of assets to ensure socio-economic development are considered. Expediency of using method of integral evaluation and comparison to form assets in the areas of Cherkasy region on the basis of the current system of statistical indicators is determined. On the basis of integral index evaluation method primary integral and general integral indices are calculated, and comparison method is used for ranking studied subjects according to their achieved results and their comparison with the same regional average value. It was found that the advantage of method of integral analysis in areas is that it allows you not only to rank studied subjects through comparison of some calculated values but also makes it possible to quantify the effectiveness of business entities.

Keywords: assets, integral assessment, business entity, ranking, security.

Постановка проблеми. Важливим результатом ринкової трансформації вітчизняної економіки є підвищення ролі і функцій регіонів в забезпеченні ефективного розвитку національної економіки, розширення прав і повноважень регіональних і місцевих органів влади в управлінні ресурсами регіонів. Однак, більшість задекларованих прав та обов'язків регіональних органів влади в забезпеченні ефективного використання ресурсів території залишаються не реалізованими. Причиною є відсутність ринкових фінансових інструментів і важелів управління ресурсами конкретних територій на основі розрахунку показників, які характеризують їх ресурсний потенціал, представлений у різних формах капіталу та активів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З усіх методів фінансового аналізу найбільш перспективними є інтегральні методи оцінки фінансового стану підприємства чи регіону, які передбачають синтезування фінансових індикаторів в комплексні конструкції. Так, Лисицина Е.В. пропонує застосування інтегральної методики як альтернативного інструменту оцінки фінансового стану підприємства, позбавленого багатьох недоліків коефіцієнтного методу та методу аналізу динаміки показників фінансової звітності підприємства [1]. Т.Г. Бень описує методику оцінки фінансового стану підприємства за допомогою розрахунку інтегрального показника на основі відповідних формул та критеріїв добору коефіцієнтів, що входять до складу інтегрального показника [2]. Результатом досліджень А.В. Пахомової щодо методів оцінки фінансового стану підприємства є побудова схеми здійснення комплексного аналізу діяльності підприємства, що базується на послідовній деталізації показників фінансового стану підприємства [3]. М. А. Козоріз пропонує здійснювати оцінку формування суб'єктами господарювання активів у регіоні на основі індексного методу через розрахунок та порівняння інтегральних індексів, які відображають наявність й формування оборотних і необоротних активів, інвестування в витрати майбутніх періодів [4].

Виділення невирішеної проблеми. Разом з тим, методичні і прикладні питання застосування методів інтегрального аналізу регіонів практично не дослідженні та потребують системної розробки.

Мета наукової статті. Визначення доцільності застосування методу інтегрального оцінювання та порівняння формування активів у районах Черкащини на основі чинної системи статистичних показників, що продукує офіційна статистика.

Результати дослідження. Інтегральна оцінка доповнює і розширює можливості традиційного аналізу, базується на використанні вже існуючих методів оцінки та системи показників. Вона дає змогу порівнювати показники з різною розмірністю та ознаками. Інтегральні показники ефективності можуть конструюватись, виходячи з різних передумов їх побудови. Можливості розробки інтегрального показника визначаються двома чинниками: напрямом оцінки та існуючою інформаційною базою.

Для розкриття змісту активів, їх функцій в забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів найбільш доцільно використовувати їх класифікацію за наступними ознаками:

– за критеріями національних рахунків: фінансові (державні фінанси, фінанси підприємств, фінанси населення) і не фінансові активи, які в свою чергу включають матеріальні (основні засоби, культивовані активи, запаси матеріальних обігових коштів, природні ресурси та ін.) та нематеріальні активи;

– за джерелами створення активів: кошти державного бюджету, що надходять у розпорядження регіону; активи підприємств, населення, фінансово-кредитних установ; зовнішні інвестиції і позики; активи комунальної власності [5].

Для оцінки внеску Черкаської області в розвиток національної економіки необхідно визначити рівень забезпеченості активами регіону (в розрахунку на одного найманого працівника, та одне підприємство), із застосуванням інтегрального індексного методу оцінювання. З цією метою розраховано первинні інтегральні та загальноінтегральні індекси, та використано метод порівняння для ранжування суб'єктів дослідження у відповідності до досягнутих ними результатів та порівняння їх з аналогічним середньообласним значенням.

Інтегральні статистичні індекси визначаються на основі індексного методу у три етапи [6]. На першому етапі визначено індивідуальні індекси (темпи росту), як відношення значення первинного показника регіону в звітному періоді до значення первинного показника у базовому

періоді:

$$I_{ij} = L_{ij} / L_{io} \quad (1)$$

де, I_{ij} – первинний показник-індекс; L_{ij} – значення j-го показника в i-му регіоні; L_{io} – базове значення j-го показника; i – номер регіону ($i=1...m$); j – номер показника ($j=1...n$).

Розрахунок забезпеченості активами на одного найманого працівника протягом 2011-2013 рр. показав, що найбільш відчутно зросли: необоротні активи в м. Сміла, Черкаси та Катеринопільському районі (в 12,01 – 1,27 – 1,43 рази); оборотні активи в Смілянському та Золотоніському районах (в 1,77 – 1,06 рази); витрати майбутніх періодів в Городищенському, Катеринопільському, Шполянському районах (в 22,5 – 12,03 – 1,86 рази).

Оцінка та порівняння результативності формування активів суб'єктів господарювання регіонів в розрахунку на одне підприємство та на одного найманого працівника за окремими їх групами протягом 2011-2013рр. показала, що найбільш активно формували необоротні та оборотні активи суб'єкти господарювання в м. Сміла та Смілянському районі (майже вдвічі активніше, ніж в середньому по області)

На другому етапі інтегральної оцінки забезпеченості активами регіону розраховано середньгеометричне значення від добутку усієї сукупності первинних індексних показників за формулою:

$$I_i = \sqrt[n]{\prod_{j=1}^n (1 + I_{ij})} - 1 \quad (2)$$

де, I_i – інтегральний індекс; I_{ij} – первинний індексний показник.

Так, в 2012 р. індекс росту активів суб'єктів господарювання в середньому по області був нижчим в 0,4 раза порівняно з 2013 р., і склав 0,84. Найбільше зросли активи підприємств Чигиринського, Канівського, Кам'янського, Городищенського районів, що зумовлено ростом витрат майбутніх періодів та оборотних активів підприємств.

Ще у сімнадцяти районах (чотирнадцяти районах та трьох містах) темпи росту активів були вищими, а по шести районах вони, навпаки, були нижчими, аніж в середньому по області.

Темпи росту активів суб'єктів господарювання в середньому по області в 2013 р. відносно попереднього року склали 1,24.

При цьому, найбільш активний їх ріст спостерігався по Катеринопільському, Чигиринському, Драбівському та Смілянському районах. Інтегральний індекс росту активів по них склав 2,80, 2,07, 2,66, 2,40 відповідно, це зумовлено відчутним ростом витрат майбутніх періодів. Ще у дев'яти районах темпи росту активів перевищували аналогічний середньообласний показник, у решти чотирнадцяти районах (одинадцяти районах та трьох містах) він був, навпаки, нижчий.

У Корсунь-Шевченківському, Уманському районах та м. Золотоноша результативність діяльності підприємств щодо нарощення активів була найнижчою у порівнянні з іншими регіонами Черкащини.

Така ситуація мала місце через скорочення витрат майбутніх періодів (характерно для суб'єктів господарювання м. Золотоноша, та Корсунь-Шевченківського району), та зниження обсягів оборотних (м. Золотоноша та Уманський район), та необоротних активів (Уманський район).

На третьому етапі розраховано інтегральний індекс росту як добуток інтегральних індексів, що отримані за досліджуваний період:

$$I_{iz} = \prod_{i=1}^z I_i \quad (3)$$

де, I_{iz} – загальний інтегральний темповий індекс активів господарюючих суб'єктів регіону за досліджуваний період;

Z – кількість років, що брались до уваги при визначенні загального інтегрального темпового індексу.

Протягом 2012-2013 рр. активи суб'єктів господарювання Черкаської області зросли у порівнянні з аналогічними у 2011 р. в 1,05 раза (табл.

1).

Таблиця 1

Інтегральна оцінка зростання активів Черкаської області*

Райони та міста	Інтегральний індекс росту активів у:			До середнього по області	Рейтинг
	2012 р.	2013 р.	2012-2013 рр.		
м. Черкаси	1,34	1,07	1,43	1,36	5
м. Золотоноша	1,07	0,33	0,35	0,33	20
м. Канів	-	-	-	-	
м. Сміла	-	1,00	-	-	
м. Умань	1,50	1,20	1,80	1,71	4
Городищенський	1,52	0,81	1,23	1,17	10
Драбівський	1,23	2,66	3,27	3,11	2
Жашківський	1,05	0,93	0,98	0,93	13
Звенигородський	1,62	0,26	0,42	0,40	19
Золотоніський	0,99	1,34	1,33	1,27	8
Кам'янський	1,79	0,43	0,77	0,73	17
Канівський	1,54	0,87	1,34	1,28	7
Катеринопільський	0,33	2,80	0,92	0,88	15
Корсунь-Шевченківський	0,89	0,34	0,30	0,29	21
Лисянський	0,77	1,24	0,95	0,90	14
Маньківський	1,13	1,21	1,37	1,30	6
Монастирищинський	0,79	1,31	1,03	0,98	12
Смілянський	0,55	2,40	1,32	1,26	9
Тальнівський	0,50	1,17	0,59	0,56	18
Уманський	0,22	1,61	0,35	0,33	20
Христинівський	1,18	1,87	2,21	2,10	3
Черкаський	1,11	0,82	0,91	0,87	16
Чигиринський	1,73	2,07	3,58	3,41	1
Чорнобаївський	1,16	0,91	1,06	1,01	11
Шполянський	1,65	0,80	1,32	1,26	9
В середньому по області	0,85	1,24	1,05	1,00	

* Джерело: розраховано за даними [7; 8].

Лідером щодо зростання обсягів активів є Чигиринський район, оскільки суб'єкти господарювання цього регіону в 3,58 раза збільшили свої активи у порівнянні з 2011 р., що в 3,41 раза результативніше, ніж в середньому по області.

Регіони Черкащини за критерієм забезпеченості активами можна умовно ранжувати на три групи. До першої віднесено райони, у яких забезпеченість активами була вищою у порівнянні з середньою по області та по яких спостерігалась тенденція щодо її зростання. Це райони та міста – лідери щодо забезпеченості активами суб'єктів господарювання: м. Канів, м. Сміла, м. Умань, Городищенський район та ін.

Друга група – регіони, у яких забезпеченість активами суб'єктів господарювання була незначно нижчою від аналогічної середньої по області або ж дорівнювала їй: Корсунь-Шевченківський, Лисянський, Маньківський райони та ін. До третьої віднесено регіони, у яких рівень забезпеченості активами суб'єктів господарювання був відчутно нижчий від середнього по області (більш ніж на 25%) – це території низької забезпеченості активами, а саме Черкаський, Чигиринський, Чорнобаївський та Шполянський райони (табл. 2).

Таблиця 2

Ранжування районів Черкащини за отриманими значеннями інтегральних індексів

Райони та міста	Інтегральний індекс росту активів	Активність формування активів районів Черкаської області
м. Канів	3,58	Висока
м. Сміла	3,27	
м. Умань	2,21	
Городищенський	1,8	
Драбівський	1,43	
Жашківський	1,37	
Звенигородський	1,34	
Золотоніський	1,33	
Кам'янський	1,32	
Канівський	1,32	
Катеринопільський	1,23	Середня
Корсунь-Шевченківський	1,06	
Лисянський	1,03	
Маньківський	0,98	
Монастирищинський	0,95	
Смілянський	0,92	
Тальнівський	0,91	
Уманський	0,77	
Хрестинівський	0,59	
Черкаський	0,42	
Чигиринський	0,35	Низька
Чорнобаївський	0,35	
Шполянський	0,3	

*Джерело: розраховано за даними [7; 8].

Дослідження стану забезпеченості активами суб'єктів господарювання показало, що майже всі райони і міста Черкаської області є достатньо забезпечені активами, та входять до першої групи забезпеченості, адже у 2013 р. інтегральний індекс забезпеченості коливався в межах від 3,58 (м. Канів), до 1,06 (Корсунь-Шевченківський район) порівняно з середнім по області.

Висновки та пропозиції. Отже, перевагою методу інтегрального аналізу регіонів є те, що він дозволяє не лише ранжувати суб'єкти дослідження (регіони) через співставлення окремих розрахункових величин, але й дає можливість кількісно оцінювати результативність діяльності (формування активів) суб'єктів господарювання. Це обумовлено тим, що оцінка здійснюється на основі розрахунку сукупності взаємодоповнюючих один одного індексів, які виступають базою для визначення єдиного інтегрального індексу. Отримані в результаті дослідження розрахункові дані дозволяють оцінити та порівняти результативність формування як загалом активів суб'єктами господарювання протягом року чи більш тривалого періоду, так і за окремими їх групами, а також порівняти їх з аналогічним середньообласним значенням.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Лисицина Е. В. Статистический подход к коэффициентному методу в финансовом экспресс-анализе предприятия / Е. В. Лисицина. // [Електронний ресурс] Режим доступу: www.findirector.ru
2. Бень Т. Г. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства / Т. Г. Бень, С. Б. Довбань // Фінанси України. – 2012. – №6. – С. 53-61.
3. Пахомов А. В. Некоторые методы оценки финансово-экономического состояния предприятия / А. В. Пахомов // Экономика и математические методы. – 2002. – Том 38. – №1. – С. 57-65.
4. Козоріз М. А. Облік та оцінка рівня капіталізації активів регіону: метод. рек. / М. А. Козоріз [та ін.]; відп. ред. М. А. Козоріз; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. – Л.: [б. в.], 2009. – С. 58-69.
5. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ –ХХІ століть: нові пріоритети / М. І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 511 с.
6. Короткий статистичний довідник: Черкащина у цифрах 2013.: Державний комітет статистики України / під ред. Приймак В. П. – Черкаси, 2014. – 106 с.
7. Регіональний розвиток Черкаської області за 2012 рік: Статистичний збірник.: Державний комітет статистики України / під ред. Приймак В. П. – Черкаси, 2013. – 308 с
8. Статистичний щорічник Черкаської області за 2012 рік.: Державний комітет статистики України /під ред. Приймак В. П. – Черкаси, 2013. – 545 с.